

A könyvtár a számítógépes hálózatok világában

Egyre inkább érzékelhető, hogy az amerikaiaknak csökken a társadalmi és polgári elkötelezettsége, mind kevésbé vesznek részt közösségi akciókban, vállalkozásokban, szavaznak, lépnek be pártokba. Ezt a jelenséget lehet az ingázásnak, a fokozódó munkahelyi elvárásoknak, a technológia fejlődésének is betudni, mindenesetre megélnék a viták az ún. társadalmi tőke fogalmáról és használatáról. A könyvtárosok arról is panaszkodnak, hogy a vitázók nem tekintették a könyvtárat a társadalmi tőke példás építőjének.

Ez részben érthető is, hiszen az utóbbi harminc évben a könyvtárakat főként a számítógépesítés kötötte le. A számítógép a szolgáltatás standard elemévé vált: 1996-ban a szolgálati pontok 44,6%-a kapcsolódott az internethez, ma pedig 100%-uk. 14 millió lakos használja rendszeresen a közkönyvtárak számítógépeit, hogy hozzáférjen az internet szolgáltatásaihoz.

Az internet nagykorúvá vált. Világszerte mind több és több ember tölt legalább valamennyi időt az interneten kapcsolatot keresve másokkal, kutatva, vásárolva, alkotva, publikálva. Más szóval úgy is mondhatnánk, hogy az internet-hozzáférés abban segíti az embereket, hogy megkeressék és megtalálják önmagukat. A webalapú technológiák teljes mértékben áthatották a kereskedelmi, kutatási, sőt a személyes interakciókat is. Az elektronikus levelezés, a listák, a blogok, a wikik és a társadalmi hálózatképzés, azaz a társadalmivá vált háló arra biztat mindenkit – nem csak a könyvtárakat! – hogy próbálja meghatározni és kifejezni helyét az új média világában.

Az internet tehát beépült az emberek mindennapjába. Az OCLC felmérése szerint azonban – bár minden internetes tevékenység növekedést mutatott fel 2005 és 2007 között –, csökkent a könyvtári webhelyek használata.

Ezzel szemben a könyvtárak fizikális használata szerény mértékben növekedett. Nem vált be az a

jóslat, hogy az internet növekvő használata a könyvtárhasználat csökkenéséhez vezet. Az ALA (American Library Association) jelentése szerint 1994 és 2004 között a közkönyvtári látogatások száma 61%-kal, a kölcsönzések száma 28%-kal növekedett. A könyvtáraknak továbbra is egyedülálló funkciója az, hogy az ismereteket és az információkat keresőket felkészült és képzett személyzettel segítsék.

Az internethasználó amerikai felnőttek aránya az 1995-ös 15%-ról mára 73%-ra nőtt. A 18–19 éves korosztályban 90%-ra tehető az online hozzáférést igénylők csoportja.

A növekvő fizikális használat azonban nem nyugtathatja meg a könyvtárosokat, mert alighanem nem tettek eleget az online kapcsolatok kiépítése és a külső kapcsolatok ápolása terén. Elhanyagolták tudomásul venni az információhoz való hozzáférés megszervezésében betöltött szerepüket úgy, mint elsődleges társadalmi szerepet. Ha a könyvtáros nincs jelen mint a közösség aktív építője saját, közvetlen környezetében, akkor bizony a könyvtáron kívüli területekről és az információs terekről is hiányzik, amelyek pedig mélyen beágyazódtak ma már a mindennapi életbe.

A dokumentumoknak ugyanis „társadalmi életük” is van. Nemcsak az információs tér strukturálásában és megszervezésében segítenek bennünket, hanem a társadalmi tér megteremtésében és kezelésében is. A dokumentumok körül csoportok képződnek és viták folynak, s így a dokumentum fogalmát ki kell bővíteni a körülötte folyó társadalmi interakciókkal is. Ha megfeledekszünk a dokumentumok – és használóik! – társadalmi vonatkozásairól, akkor megfeledekszünk saját szerepünkönként társadalmi jellegéről is.

A trend megfordítható és visszatérhetünk alapértékeinkhez, hozzáigazítva őket a jelen információs színteréhez és gyakorlatához. A kérdés nem annyira az, hogy hol a könyvtár helye az információs

térképen, mint inkább az, mi is a könyvtár a mai világban.

A könyvtár összetevő elemei az állomány, a hely, a szolgáltatás, a műveletek és az értékek. A digitalizálódás előrehaladtával az állományok és a szolgáltatások a falakon kívülről is hozzáférhetővé válnak. A hely, amit egykor a könyvtár jelentett, egyre inkább a felülvizsgálat tárgyává válik. Új fontosságot nyernek viszont a szolgáltatások, az értékek és a személyközi műveletek.

A számítógépesítéssel való megszállottságunk ugyan megmagyarázza, miért nem kerültünk a

társadalmi elkötelezettségről folyó viták középpontjába, de paradox módon visszavezethet bennünket a közösségépítés központi szerepébe. Visszavisz minket a könyvtárosság alapelveihez, és egyértelműen hozzáköt a hagyományos könyvtári szolgáltatásokhoz, amelyek a múlt századforduló óta a helyi közösségeket építették. Ezt kell tennünk ma is, könyvtáron belül, könyvtáron kívül és online egyaránt.

/HILL, Chrystie: Inside, outside and online. = American Libraries, 40. köt. 3. sz. 2009. p. 38–41./

(Papp István)